

ЙОСИФ ПЕРЕЦ СЪДБА

chitanka.info

Трябва да ви кажа, че преди години Кирил не беше такъв, какъвто е в момента — отпуснат и ленив, с пристъпи на заядливост и с прекомерен интерес към заведенията за обществено хранене, които редовно посещава съвсем не заради храната. Старите му познати минават на отсрещния тротоар, щом го видят. Нови приятели завъжда само за месец-два, през което време се мъчи да им вземе акъла с полуизмислените си „спомени из пепелищата“ (това е негов израз — все още не е загубил способността за самоирония, присъща на умните хора); барутът му обаче не стига задълго, скоро става противен най-напред на себе си, а после и на новоизлюпените си приятели. Той се носи из живота като пътник без цел, завързващ случайни познанства в задименото купе — или по-скоро във вагон-ресторанта. И единственият човек, с когото Кирил е приятел от много време, единственият, който носи в себе си частица и от неговото минало, съм аз.

Сам не зная защо му се обаждам толкова често. Неговите „спомени из пепелищата“ са ми омръзнали повече, отколкото на всеки друг — мене не може да ме лъже, защото му познавам и майчиното мляко, а обелени от лъскавия станиол на измислицата, историите му стават сиви и невзрачни. Изглежда се чувствам виновен пред него. Не казвам, че наистина съм виновен — и без моята помощ Кирил сигурно щеше да стигне там, където е сега. Но така или иначе, аз допринесох нещо за последния му провал, присъствувах лично при сгромолясването на надеждите му и затова чувството за вина, мине не мине седмица, започва да ме гризе. Тогава му позвънявам по телефона, определяме си среща в някой ресторант и там великодушно го оставям да се рови из миналото като обеднял скъперник, който търси в калта изтървана монета.

Още от училище — ние бяхме съученици от първи клас — съм запомнил една странна, бих казал дори съдбоносна черта на характера му: Кирил искаше във всичко да бъде пръв. И никога не успяваше. При това не беше нито лекомислен, нито непостоянен — поне дотогава, докато не се явеше някой сериозен претендент за първото място. Веднъж си внуши, че може да рисува. Прочете сума книги за изкуството, започна да взима частни уроци при някакъв художник, вечно ходеше омазан с боя. И наистина направи няколко сносни плаката за украсата на училището. Обаче едно момче от съседната

паралелка изведнъж, без уроци и книги, взе да рисува по-добре от него. Може би ако Кирил бе продължил уроците си, щеше отново да засенчи съперника си — учението, както е известно, е светлина, — но той веднага се отказа от мисълта да стане художник и се залови с друго. Реши да вземе първото място в математическата олимпиада и се задълба във формулите и теоремите. Отначало всичко тръгна отлично, учителят го даваше за пример, а той скромно се усмихваше. Само че на олимпиадата се класира трети.

След това се изостави дотам, че едва отърва поправителния по математика.

След осми клас аз се записах в техникума по радиотехника, а Кирил — в музикалното училище. Знаех, че техните отдавна го караха да дрънка на пианото, но не предполагах, че амбицията му ще избие в тази посока.

Пътищата ни се разделиха задълго. Аз завърших техникума, една година работих в завод, после следвах физика. С Кирил почти не се виждахме. Редките ни срещи на улицата се ограничаваха с баналните „какво правиш“ или „къде си сега“. „Сега съм в консерваторията“ — каза ми веднъж той. Няколко години по-късно — „в специален клас съм, уча композиция“. Беше станал висок, косите му се виеха на артистични къдри, вече приличаше на истински композитор.

За пръв път чух негова работа случайно. На афиша пишеше К. Станоев, това име не ми говореше нищо; едва когато след дивертиментото — или каквото беше там — на подиума се изкачи моят бивш съученик, разбрах, че Кирил вече прави първите си стъпки към славата. Това ме зарадва, въпреки че произведението му не ми хареса особено. Имах чувството, че слушам нещо познато, някаква бърканица от известни мотиви, донякъде деформирани. Едва ли щях да помня това досега, ако на другия ден не бях прочел рецензия, в която със свойствените на музикалните критици увъртания се казваше горе-долу същото.

После пак го изгубих от погледа си за няколко години, докато една вечер съвсем неочаквано дойде у нас. Изненадах се, но бях и поласкан — кой знае защо, ние, простосмъртните инженери, физици и химици, умираме от удоволствие, когато някой човек на изкуството благоволи да ни обърне внимание. Отначало Кирил наистина взе да се държи като голям музикант, разказа няколко великосветски клюки из

музикалния свят, мимоходом спомена за най-известните ни композитори, наричайки ги Любо, Тони и Васко, сякаш от малък е играл топчета с тях. После изведнъж посърна, помълча и изтърси:

— Не ми върви работата, братче... По цели нощи се мъча, пиша, трия и не излиза това, което искам. Само ти можеш да ми помогнеш.

— Аз?

Чак се облеших от учудване. Какво разбих аз от музика?

Но Кирил изобщо не се интересуваше от музикалните ми способности. Трябваша му моите познания по физика.

— Разбираш ли — каза той, — никак не ме блазни перспективата да пиша някакви произведения, които от време на време да се свирят за запълване на програмата. Искане ми се да създам нещо наистина значително, нещо...

Той се запъна за миг, но вродената му липса на скромност надделя.

— Нещо велико! Чувствувам, че имам достатъчно талант за това. Но, изглежда, само талантът не е достатъчен. За да се постигне абсолютната музика, необходим е и... — Кирил почука с пръст по челото си, с което искаше да каже, че е нужен и мозък.

После ми обясни какво разбира под думите абсолютна музика.

В началото слушах твърде разсеяно — имах достатъчно основание да очаквам някаква прочувствена тирада за преобразяващата сила на изкуството. Но скоро разбрах, че се лъжа. Кирил говореше съвсем смислени неща и при това излагаше мислите си доста сносно за човек, който никога не се е занимавал с точни науки. Изглежда, мозъкът му наистина работеше добре.

— Защо човек харесва една песен, а друга го оставя равнодушен? Каква е тази секретна бравата, към която подхождат определени ключове? Зная, зная — предотврати Кирил моите възражения, — ти ще кажеш, че индийската музика изобщо не вълнува европейския слушател, а от един необразован шоп едва ли би могло да се иска да проумее Баховите хорали... впрочем това съвсем не е сигурно. И все пак има — не може да няма! — нещо общо, основно свързано с човешката природа, нещо, което действа на всеки, независимо от образованието, от средата, от възрастта, от националните традиции...

Кирил беше прочел някаква популярна статия за биоритмите в организма и тя дълбоко го бе впечатлила. Нещо повече — той беше успял да погледне тази научна проблема с очите на музикант.

— Това е симфония, истинска симфония! Тези ритми се преплитат един с друг, натрупват се, усилват се и се заглушават, преливат се и се отблъскват... Туптенето на пулса и ритъмът на дишането, алфа-вълните в мозъка и трепкането на нервните влакна, колебанията на клетките и неуловимите вибрации на молекулите — всичко това се слива в една висша хармония. И когато някоя музикална фраза съвпадне с част от тази безукорна ритмична постройка, получава се явлението, което вие, физиците, наричате резонанс. Ритмите на музиката усилват биологичните ритми и у слушателя се появява онова необяснимо вълнение, което може да предизвика само музиката.

— А мелодията? — попитах аз. — В музиката има не само ритъм, а и мелодия.

— Мелодията се състои от тонове, а какво е тонът? Трептене с определена честота. Няма ли в организма нещо, което да вибрира с такава честота?

— Клетките — замислих се аз. — Или може би гигантските белтъчни и нуклеинови молекули...

— Абсолютната музика — изрече Кирил формулировката, върху която явно бе мислил дълго — трябва изцяло да се покрие с музиката на биоритмите. Този, който напише такава музика, ще засенчи всички композитори от миналото. И не само това — никога никой няма да създаде нещо по-велико!

С две думи, Кирил ми предложи да конструираме апарат за музика. Уред, който да анализира всички биоритми в човека, да ги превърне в музика и така да сътвори най-гениалната симфония, която, разбира се, да бъде подписана не от машината, а от Кирил.

Идеята ме запали. Не се замислих върху етичната страна на въпроса — има ли право той да обявява за свое създаденото от машината произведение. В края на краищата това си беше негова работа. Аз се интересувах само от научната проблема. Уредът, който за Кирил беше свръхусъвършенствуваща латерна, с чиято помощ той се готвеше да композира гениални творби, за мен бе просто чувствителен изследователски апарат. Нека моят амбициозен съученик се стреми

към неувяхваща слава, аз щях да се задоволя с няколко публикации в солидното издание „Байофизикъл джърнъл“.

Още на другия ден се заловихме за работа. Аз съставих план на изследванията, в който фигурираха всички необходими етапи — разработване на методика, експериментална част, теоретична интерпретация, създаване на прототип, конструктивен проект и окончателна направа на апаратурата. По приблизителните ми пресмятания цялата тема щеше да заеме две години. Кирил се ужаси — изглежда бе разчитал само след месец-два да надене лавровия венец. Но после се утеши с поговорката „Хубавите работи бавно стават“ и реши търпеливо да чака великия миг.

Той, разбира се, не чакаше, а работеше наравно с мен. Трябваше човек да го види как запоява тънки проводници, облечен с изгорена от поялника и зацапана с масло дочена престилка, как мъкне бидони с втечен азот, как реже ламарина с ножовката... Не служител на музите, а обикновен монтьор. Според мен това беше най-хубавото му време. Понякога се питам дали всичките му несполуки не идваха от това, че никога не бе насочвал честолюбието си към техниката.

През тези години почти не спяхме нощем, винаги имахме да довършваме нещо и никога не успявахме да го свършим навреме. Кирил беше неуморим. Само веднъж на две-три седмици събличаше омазнената си престилка, възстановяваше с гребенче музикантските си къдрици и отиваше в някое от своите артистични кафенета. Той наричаше това „поддържане на връзките“, но аз подозирам, че просто го сърбеше езикът да приказва за великото произведение, върху което работи.

Изследванията се проточиха не две, а близо четири години. Ние анализирахме хиляди електрокардиограми, пулмограми, енцефалограми, изработихме уреди за записване на клетъчните трептения и на молекулните спектри, успяхме да уловим най-фините, най-скрити механизми на човешките ритми. После се заловихме със звуците, които долитат до нас. Изучихме пеенето на птиците и скърцането на столовете, рева на бурята и тракането на сметачните машини, свистенето на куршумите и нощното виене на водопроводните тръби, бръмченето на мухите и шума от смачкването на празна цигарена кутия. Без преувеличение мога да кажа, че няма чут от човешкото ухо звук, останал незаписан от нас.

Най-сетне, изтерзани и преуморени, пристъпихме към изработването на машината. След цялата предварителна подготовка монтирането ѝ ни се стори детска играчка — свършихме го само за две седмици. Програмирането ѝ ни отне три месеца. И тогава дойде дългоочакваният миг.

Никога няма да забравя тази нощ. Аз настройвах междинните кръгове и свързвах говорителите. Кирил едва сдържаше нетърпението си. Облечен с черен официален костюм, с тясна елегантна папионка — съвсем като на истински концерт, — той развълнувано се разхождаше из тясната ми стая, която от години вече имаше вид на нещо средно между лаборатория и склад за стари вещи, и говореше:

— Ти си най-щастливият човек на земята, защото пръв ще чуеш най-великото произведение, което някога е било създавано. Моята музика е толкова силна и дълбока, толкова отблизо засяга душевните струни на всеки човек и същевременно е толкова абстрактно-възвишена, че цялото човечество, потресено, ще се поклони в краката ми. Аз успях да изразя това, което никой...

Помня, че честото повтаряне на израза „моята музика“ ме дразнеше. Кирил сигурно беше забравил, че произведението, което очаквахме да чуем, беше толкова негово, колкото и мое, или пък просто ме смяташе за някакво спомагателно приспособление, предназначено да изяви неговия гений — нещо като нашата машина.

Когато последната спойка беше направена, изключих поялника, изправих се и обях:

— Готово!

Кирил прекъсна изречението си по средата, преглътна и задавено попита:

— Всичко?

— Всичко — потвърдих аз. — Да включвам ли?

Той кимна мълчаливо — от напрежение бе изгубил дар слово.

Натиснах копчето, отдръпнах се и заставах до Кирил. Двамата стояхме с лице към апарата, тържествени и строги като на поклонение.

В говорителите нещо зашумя, засъска и изведнъж...

И изведнъж прозвучаха с цялата си мощ четирите прочути акорда от Петата симфония на Бетховен. Четирите безмилостни удара на съдбата.

Погледнах към Кирил. Лицето му имаше сивопепеляв цвят.

От този миг той стана такъв, какъвто го знаете сега.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.